

חיוב נשים להתפלל שחרית תוך ד' שעות

שלאחר ד' שעות חסר בעצם התפלה וחשיב תפלה בדיעבד, אז אין חילוק בין אשה לאיש דאף אשה בעיא להשתייך לגדרי תפלה כנ"ל ואין לה להתפלל לכתחילה תפלה שהיא רק תפלה בדיעבד.

וא"כ שוב הוה נ"מ לדידן, אם שייך לומר דסמכין על שיטת הרמב"ם לגבי החיוב להתפלל תוך ד' וכנ"ל, דאם נימא דאף לדעת הרמב"ם לאחר ד' אינו אלא תפילה בדיעבד נמצא דיש לאשה להתפלל תוך ד' שעות לכו"ע ואין להן על מי לסמוך להתפלל לכתחילה לאחר הזמן.

וידידי הר' יעקב צבי פרייל שליט"א הביא משמעות מהל' תפלת תשלומין סי' ק"ח סעיף ג' וז"ל הא דמשלים התפלה שהפסיד דוקא בזמן תפלה אבל בשעה שאינו זמן תפלה לא עכ"ל. ובמ"ב שם סי' ט"ו כ' דהיינו אם לא התפלל ערבית יתפלל שחרית שתים רק עד ארבע שעות (על) [של] היום שהוא זמן תפילה שחרית, דהא נוטל עבור זה שכר תפלה בזמנה משא"כ אחר ד' שעות דנוטל רק שכר תפלת רחמי, כ"כ הפמ"ג ומגן גבורים ודה"ח עכ"ל. והנה אם נימא דאחר ד' שעות לא נגרע דבר מצד העצם תפלה עצמה ואינו אלא דין בחיוב תפלת שחרית, א"כ הרי מצד התפלה עצמה הרי הזמן ראוי להתפלל בו, וא"כ זה שלא בא לקיים חיוב תפילת שחרית אלא להשלים תפילת ערבית ולא בעי אלא שיחשב זמן תפלה למה יגרע, אלא משמע לכ' דזמן ד' שעות אינו פרט בהחיוב להתפלל אלא הוא מעיקר דיני תפילת שחרית וכל שלאחר זמן זה לא חשיב כ"כ זמן תפלה ולזה נקטו פוסקים אלו דלא שייך להתפלל בו תפלת תשלומין. וא"כ יוצא לניד"ד דאין לאשה להתפלל לכתחילה לאחר ד' שעות, דהוא תפלה בדיעבד לכל הדעות. (איברא דבשה"צ שם סי' ק"ל הביא מהח"א (כלל כ"ז סי' ה') אשר דעתו דבאמת משלים תפלתו עד חצות, וכן ע' בלבוש וא"ר, וכן דעת הערוה"ש סעיף י"ד (וע"ש), ולפי שיטתיהו לכ' אין הכרע לגבי ניד"ד.)

הנה החיוב להתפלל שחרית הוא לכתחילה תוך ד' שעות ואח"כ אין לו שכר תפלה בזמנה רק שכר תפלה, כדאיתא בשו"ע סי' פ"ט סעיף א'. ולא מצאתי בפוסקים חילוק בין נשים לאנשים בזה, אך כמדומני שנהגו הרבה נשים להתפלל לכתחילה לאחר הזמן. ולפום ריהטא יש ליתן טעם בזה, דהנה במג"א סי' ק"י ס"ק ב' כ' בענין חיוב נשים בתפלה וז"ל כ"כ הרמב"ם דס"ל דתפלה מ"ע דאורייתא היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם וכו' אך מדאורייתא די בפעם אחד ביום ובכל נוסח שירצה ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתמידות משום דאומרים מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה ואפשר שגם חכמים לא חייבום יותר והרמב"ן סובר תפלה דרבנן וכן דעת רוב הפוסקים עכ"ל, ר"ל דלשיטת הרמב"ן מחויבות להתפלל שחרית ומנחה, וכן מובא במ"ב שם סי' ק"ד וכו' דשיטת הרמב"ן עיקר, ע"ש. ועל פי זה י"ל דאף דלגבי עיקר חיוב תפלה ודאי יש לחוש לשיטת הרמב"ן שהוא דעת רוב הפוסקים, מכ"מ לגבי להתפלל לאחר ד' שעות דאף לשיטת פוסקים אלו עכ"פ שכר תפלה מיהא איכא י"ל דבזה כדאי הוא הרמב"ם (אשר כבר סמכו עליו רוב נשים לגבי עיקר חיוב תפלה) לסמוך עליו עכ"פ לזה.

[ובחיפוש בספרי ליקוטי הלכות של זמנינו ראיתי שמצינים לשו"ת מחזה אליהו סי' י"ט אות י"ד, שלא חילק בין נשים לאנשים בזה, רק כ' דבאשה שמטופלת בבנים וכדומה י"ל דחשיב כשעת הדחק ובדיעבד ויכולה להתפלל אחר ד' ובענין אחר לא. אך לעד"נ דכן נאה וכן יאה לו לפי מה שהאריך שם לפקפק בעיקר דברי המג"א בשיטת הרמב"ם, ולדעתו אף לשיטת הרמב"ם מחויבות הנשים להתפלל תפילת י"ח, ע"ש. אך אם ננקוט כפשוטו דברי המג"א ומ"ב וההולכים לאורם דלשיטת הרמב"ם פטורות מתפלת י"ח לכ' י"ל כנ"ל.]

אך נ"ל דאכתי יש מקום להסתפק בזה, ע"פ מה שיש לחקור בעיקר החיוב להתפלל תוך ד' שעות אם הוא פרט בחיוב תפלה או דהוא גדר בהחפצא של תפלה עצמה. ר"ל אם דמצד התפלה עצמה לא נגרע דבר מחמת היותה לאחר ד' שעות רק דכשחייבו חכמים להתפלל שחרית קבעו חיוב תפלה זה שהיה לכתחילה בתוך ד' שעות דוקא, או"ד דאינו מצד החיוב תפלה אלא מחמת התפלה עצמה, דכשתיקנו חכמים תפלת שחרית תיקנוהו באופן דעיקרה לכתחילה בתוך ד' שעות, וכמו שעשו בה שאר גדרים דבעי י"ח ברכות וכדומה כמו"כ עשו דין זמן זה, וכל שלא התפלל בזמנו חסר בעיקר התפלה עצמה.

והנה אם מתפלל שחרית אחר שכבר הגיע זמן המנחה לכ' פשוט דחסר בעצמותה של תפלה ואין זה תפלת שחרית כלל, רק דאחר ד' שעות וקודם חצות דיש בו דין תפילה בדיעבד יש לחקור דשמא לא חסר מצד העצם תפלה כלום רק דהגברא לא קיים החיוב תפלה כראוי, כנ"ל.

ולכ' יוצא נ"מ לגבי נשים לפי שיטת הרמב"ם, דהנה זה ודאי דאף אם לפי הרמב"ם אין לנשים חיוב תפלה מכ"מ יכולות להתפלל, ואינו תפלת נדבה כהך דסי' ק"ז (דניבעי התנאים דסעיף ד' שם) אלא תפלת רשות. אלא דלזה בעינן שיקיימו הגדרים והלכות תפלה כמו איש, וא"א לאשה להתפלל שחרית בזמן המנחה כיון דאין זו תפלת שחרית כלל, וכנ"ל. ומעתה יש לדון באם יכולה להתפלל לכתחילה לאחר ד' שעות, דאם נימא דכל עיקר הדין ד' שעות אינו דין מצד העצם תפלה עצמה אלא פרט בחיוב תפלה הרי אשה אין עלה חיוב תפלה כלל ולא נגרע דבר אם מתפללת לאחר זמן זה. אבל אם נימא דכל